

УДК 330.322:330.14(477)

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА БАЗІ ЦІЛЬОВОГО КАПІТАЛУ

*Пшик Богдан,
д. екон. наук, професор*

*Адамик Марія
аспірантка*

Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)

Однією із найактуальніших проблем, від розв'язання якої залежить подальше функціонування системи вищої освіти в Україні, є формування стійкого фінансового механізму, що дасть змогу ефективно впливати на підсумки діяльності та сприяти стратегічному розвитку університетів. Однак на сьогодні українська система вищої освіти відчуває хронічну нестачу фінансування, що позначається на стані матеріально-технічної бази, оплаті праці науково-педагогічних працівників, а також рівні впровадження та використання інформаційних технологій. Зазначена проблема, актуальна впродовж останніх років, а особливо загострилася в часі війни, мотивує до пошуку та впровадження інноваційних фінансових механізмів, зокрема й за рахунок цільового капіталу (ендаументу) – капіталу, що формується завдяки добровільним внескам від зовнішніх донорів та використовується для фінансування освітніх, наукових та інноваційних проектів через пасивний дохід, отриманий від його розміщення в інструменти фінансового ринку.

Цільовий капітал нині формують чимало університетів у більшості країн світу, особливо тих, де історично державна підтримка освіти й науки була і досі залишається недостатньою, а національні традиції заохочують приватну благодійність. Серед найбільш відомих і популярних університетів, обсяги цільового капіталу в яких характеризуються мільярдними значеннями у 2021 році, варто зазначити такі: Гарвардський (41,9 млрд доларів), Єльський (31,1 млрд доларів), Стенфордський (27,7 млрд доларів), Принстонський (25,9 млрд доларів), Массачусетський технологічний (18,4 млрд доларів), Кембриджський (7,1 млрд доларів), Оксфордський (6,1 млрд доларів) [1, с. 7].

Завдяки цьому джерелу формується понад чверть бюджету провідних американських університетів, унаслідок чого послаблюється їхня залежність від бюджетного фінансування, а отже – зростає рівень фінансової безпеки. Саме тому цільовий капітал є основою стійкого фінансового механізму багатьох закордонних університетів та відкриває нові можливості для

стратегічного планування їхнього розвитку. Завдяки йому в університетів з'являється можливість фінансування широкого переліку завдань напрямів статутної діяльності, серед яких модернізація основних засобів і нове будівництво, фінансова підтримка талановитих студентів, гранти професорсько-викладацького складу, закупівля необхідного обладнання для досліджень, оснащення навчальних приміщень, реалізація програм інноваційного розвитку, друк наукових видань, залучення найкращих фахівців, реалізація широкого кола соціальних проектів – медичне страхування, іпотечне кредитування для працівників тощо [2].

Незважаючи на поширення цього явища в провідних країнах світу, в Україні цей механізм не набув популярності і має поодинокий характер. Лише при небагатьох університетах функціонують фонди цільового капіталу, зокрема при Інституті міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка [3], Сумському державному університеті, Національному університеті «Киево-Могилянська академія», Українському католицькому університеті та інших. А обсяги активів цих фондів залишаються незначними порівняно з їх закордонними аналогами, що не дає підстав уважати їх як реальним джерелом фінансування університетами власного розвитку.

Недостатня увага університетів до цільового капіталу як інструменту додаткового фінансування та його слабка роль у розвитку системи української вищої освіти зумовлена низкою причин, основними з яких є відсутність досвіду українських університетів у формуванні та управлінні цільовим капіталом, недосконалість законодавчого регулювання цих процесів, відсутність стабільних економічних умов, податкових пільг та належної інфраструктури у сфері функціонування цільового капіталу. До того ж в Україні досі не сформовані культура і традиції благодійності, наслідком чого є слабе бажання громадян та бізнесу до участі у створенні й наповненні фондів цільового капіталу, а також недостатня усвідомленість та переконання у їх значущості як для окремого закладу, так і системи вищої освіти держави.

Насамперед розв'язання для вирішення цієї важливої проблеми вкрай необхідними є розроблення та прийняття Закону України «Про порядок формування та використання цільового капіталу некомерційних організацій», який повинен регламентувати завдання, напрями, відносини у сфері цільового капіталу, порядок його формування та використання, права жертводавців, вимоги до власників ендавмент-фондів та органів управління ними, особливості довірчого управління та інвестування коштів у ринкові активи, а також механізми контролю за цими процесами. По-друге, необхідно реалізувати низку заходів, спрямованих на популяризацію ідеї створення ЗВО ендавмент-фондів та формування культури благодійництва в Україні.

По-третє, існує потреба у виробленні дієвих механізмів, які забезпечуватимуть активне створення у сфері вищої освіти нових фондів цільового капіталу та зростання їх кількості, вільний рух цільового капіталу для його спрямування на реалізацію важливих освітніх, наукових та соціальних програм і заходи.

Усе це сприятиме підготовці в українських університетах висококваліфікованих фахівців для ринку праці, стимулюватиме розвиток науково-дослідної роботи, а також кардинально вплине на систему вищої освіти в Україні, особливо в частині підвищення її фінансової стабільності і зростання її конкурентоздатності і престижу.

Список використаних джерел

1. Нурмуханова Г. Ж., Аширбекова Д. А. Эндаумент-фонды как составляющая финансового механизма высших учебных заведений в мире и Казахстане. *The Journal of Economic Research & BusinessAdministration*. 2021. № 3 (137). С. 3–14.
2. Моліна О.В. Фонди цільового капіталу як джерело довгострокового розвитку вузів. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 2(12). С. 126–131.
3. Рябков К., Покідіна В. Ендаумент у вищій освіті: світова практика і українське сьогодення. *Популярна економіка: ціна держави*. 2015. № 34. 18 с.